

การบรรยายพิเศษในงาน 30 ปี แห่งวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล

อภิปรายร่วมเรื่อง มหาวิทยาลัยมหิดล อดีต ปัจจุบัน อนาคต

วันพุธที่ 3 มีนาคม 2542 เวลา 10.15 - 12.00 น.

ณ ห้องบรรยายรวม (อาคารสำนักงานอธิการบดีใหม่) มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณประเวศ วะสี

ศาสตราจารย์กิตติคุณเกษม สุวรรณกุล

ศาสตราจารย์เกียรติคุณอรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ

ศ.นพ.อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ : มหาวิทยาลัยมหิดลในอดีตเริ่มต้นมาจากศิริราชในปีพ.ศ. 2435 โดยได้ตั้งโรงเรียนแพทยากร ต่อมาในวันที่ 26 เมษายน 2431 ได้ตั้งราชแพทยาลัย ศิริราชพยาบาล และต่อมาได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในปีพ.ศ. 2485 สำหรับชื่อมหาวิทยาลัยมหิดลได้รับพระราชทานนามตั้งแต่ปีพ.ศ. 2512 จนถึงปัจจุบัน (3 มีนาคม 2542) จึงมีอายุครบ 30 ปี ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมหิดลได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ โดยมีคณะใหม่ ๆ เกิดขึ้นทั้งสิ้นรวม 22 คณะ, 7 สถาบัน, 5 ศูนย์ และ 5 วิทยาลัยมีการเรียนการสอนทุกด้านรวมทั้งด้านดนตรีและศาสนาศึกษาด้วยในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหิดลมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ จากผลงานการวิจัยหรือนวัตกรรมต่างๆ ในอนาคตมหาวิทยาลัยมหิดลจะมีการขยายออกไปเพิ่มขึ้นโดยมี 4 วิทยาเขตหลัก ได้แก่

1. มหิดล ณ รัตนโกสินทร์
2. มหิดล ณ กาญจนบุรี
3. มหิดล ณ อำนาจเจริญ
4. มหิดล ณ นครสวรรค์.

ศ.นพ.อรรถสิทธิ์ได้แนะนำวิทยากร ศ.เกษม สุวรรณกุล ซึ่งท่านในปัจจุบันเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของมหา-

วิทยาลัยมหิดลติดต่อกันมา 22 ปี และปัจจุบันเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ถึง 8 แห่ง ศ.นพ.เกษม สุวรรณกุลท่านเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นตรงไปตรงมา เวลาทำอะไรจะพูดออกมาชัดเจนไม่อ้อมค้อม.

ศ.เกษม : มหิดล เป็นมหาวิทยาลัยดีที่สุดในประเทศไทยโดยให้หลักเกณฑ์ 2 อย่างในการตัดสินคือ

1. งานวิจัยของมหาวิทยาลัย.
2. บัณฑิตที่สำเร็จออกไป ทำอะไรให้กับสังคมได้มากน้อยเพียงใด มีชื่อเสียงดีไม่น้อยเพียงใด, เช่น คุณมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นผลผลิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น.

จุดบกพร่องหรือสิ่งที่ยังขาดของมหาวิทยาลัยมหิดล

อดีต มหิดลเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในด้านแพทยศาสตร์และเป็นต้นกำเนิดของคณะแพทยศาสตร์ต่างๆ ในเมืองไทยและยังทำหน้าที่เป็นต้นกำเนิดของมหาวิทยาลัยใหม่ๆ โดยเฉพาะสร้างด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และแพทยศาสตร์. ดังนั้นมหาวิทยาลัยมหิดลต้องสัญญากับตัวเองว่าจะต้องเป็นสถาบันที่ดีที่สุดทางการแพทย์ของประเทศไทย, สถาบันอื่นจะดีกว่ามหิดลไม่ได้. สมเด็จพระราชบิดาสร้างคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลด้วยการ

สร้างคนก่อน, ศ.ดร.สตาจค์ มงคลสุข ก็ได้นำหลักการนี้มาใช้ในการสร้างคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล. ดังนั้นการเริ่มต้นที่ดีจะต้องเริ่มต้นสร้างคนก่อนซึ่งจะเป็นรากฐานที่ดีและมั่นคงตลอดไป. พระนามมหิดลทรงพระราชทานมาให้เป็นชื่อมหาวิทยาลัยเมื่อปีพ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์จะให้ป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ. ปัจจุบันมหิดลมีการสร้างคนใหม่, อาจารย์ใหม่เพื่อมาทดแทนอาจารย์รุ่นเดิมที่ได้ทยอยเกษียณอายุไปเรื่อย ๆ. ปัญหาคืออาจารย์รุ่นใหม่มีคุณภาพดีเท่าเทียมอาจารย์รุ่นเดิมหรือไม่, คงต้องระวังและเลือกกันให้ดีเพื่อการทดแทนอาจารย์. ในปัจจุบันและอนาคตมหิดลมีนักวิทยาศาสตร์ดีเด่น, นักวิจัยดีเด่นจำนวนมากที่สุดของประเทศ, ดังนั้นจะต้องยกระดับมาตรฐานนี้ไว้หรือทำให้ดีขึ้นหรือเพิ่มขึ้น อย่าให้ลดลง.

การเติบโตทางด้านสังคมศาสตร์, มนุษยศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหิดลค่อนข้างไม่มีแผน, โดแบบคิดขึ้นมาแบบปัจจุบันทันด่วน โดยไม่มีจุดศูนย์กลาง, ขาดการโฟกัส จึงกระจัดกระจาย, ขาดความเด่นโดยใช้วิธีเอาคนที่มียอยู่แล้วมาสร้างคณะใหม่, เช่น วิทยาลัยการดนตรี เกิดขึ้นมาเพราะมีคนในมหิดลสนใจและมีความสามารถโดดเด่น จึงตั้งขึ้นมา, แต่ยังขาดแผนงานและความพร้อมในด้านต่างๆ. คณะสังคมศาสตร์ไม่ค่อยได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควรจากผู้บริหารมหาวิทยาลัย, ดังนั้นจึงต้องหาทางส่งเสริมให้มีการพัฒนาและก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กันกับคณะอื่นๆ.

มหาวิทยาลัยมหิดลมีชื่อเสียงและงานวิจัยที่ดีมีจำนวนมากในปัจจุบันเพราะมี post-graduate program มาก, ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างบัณฑิตปริญญาตรีเพิ่มขึ้น, ส่วนนักศึกษาปริญญาโท หรือเอกจะเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ทำให้มีงานวิจัยออกมาจึงทำให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงเร็วและเด่น, ถ้าผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีมางานวิจัยจะลดลง, เนื่องจากจะทำให้สามารถรับนักศึกษาปริญญาโทหรือเอกได้ลดลง, จึงขาดงานวิจัยเพราะนักศึกษาระดับปริญญาตรีไม่ต้องทำงานวิจัย, ดังเช่น การตั้งคณะวิศวกรรมศาสตร์ผลิตปริญญาตรีในขณะนี้และยังไม่มีปริญญาโทหรือเอก. ส่วนการตั้งหลักสูตร MBA

นั้นดีที่ได้เงิน, แต่มหาวิทยาลัยมหิดลน่าจะมุ่งวิชาการมากกว่าหาเงิน.

การไม่มีแผนหรือขาดโฟกัสของงานทำให้การกำกับดูแลต่างๆ ไม่ทั่วถึง เช่น วิทยาลัยการดนตรีในปัจจุบันมีนักเรียนน้อยมากที่เรียนในระดับปริญญาตรี แต่มีนักศึกษาที่ไม่หวังปริญญาถึง 800 คน ซึ่งโดยมากเป็นประชาชนที่สนใจทางดนตรี. วิธีการนี้เป็นวิธีที่ให้บริการสังคมที่ดีแต่ขาดโฟกัส. ดังนั้นจึงขาดสัดส่วนที่ดี เพราะอาจหวังหาเงินมากเกินไป เพราะว่ายิงขายงานออกไปมากเท่าใดการดูแลจากส่วนกลางคืออธิการบดียิ่งหลวมมากขึ้นเท่านั้น.

มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบันยังดีมากในด้านงานวิจัยและการผลิตบัณฑิตแต่ยังขาดทางด้าน liberal art ที่ต้องสร้างเพิ่มเติม. ดังนั้นมหาวิทยาลัยมหิดลจึงต้องมุ่งเน้นด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ด้วย, เพราะวิชาเหล่านี้ทำให้บัณฑิตเป็นคนกว้าง, คิดไกล, ไม่แคบ. ดังนั้นถ้า 2 สาขานี้ยังไม่มีบัณฑิตในมหาวิทยาลัยมหิดลของเรา, นักศึกษาของเราจะแคบ. ดังนั้นจุดนี้มหาวิทยาลัยมหิดลจะต้องวางแผนให้ดีและคิดให้มาก.

ปัญหาว่าจะทำอย่างไรให้งานวิจัยในปัจจุบันต้องคงไว้ให้อยู่ในมาตรฐานที่สูงเช่นนี้ตลอดไปหรือมีการพัฒนาให้ดีขึ้น. งานวิจัยในปัจจุบันของมหาวิทยาลัยมหิดลส่วนใหญ่เป็นผลงานของอาจารย์แต่ละท่านที่สนใจเฉพาะเรื่องเท่านั้น, แต่มักไม่ใช่งานวิจัยหลักของมหาวิทยาลัยเอง. ในอนาคตน่าจะเป็นงานวิจัยที่ร่วมกันทำมากกว่าต่างคนต่างทำ, การร่วมมือกันทำในหลายหน่วยงานโดยทำงานวิจัยมุ่งเป้า น่าจะเกิดผลดีเพราะเป็น group research ร่วมกัน.

ข้อเสียของมหาวิทยาลัยมหิดลอีกอย่างคือมีการแบ่งแยกอย่างเด่นชัดของคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลกับคณะแพทยศาสตร์ รพ.รามาธิบดีเป็นการ mix กันแบบ unmixable ของสองคณะแพทย์, น่าจะมีการพัฒนาของ 2 คณะแพทยศาสตร์ให้มีการบริการที่แยกกันแต่ทางวิชาการน่าจะรวมกันได้, ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้มหาวิทยาลัยมหิดลก้าวหน้าไปได้ไกลกว่านี้.

ค.นพ.ประเวศ วะสี

มหาวิทยาลัยมหิดลเติบโตมาจากโรงเรียนราชแพทยาลัย.

สมัย ร.6 นายแพทย์ Victor Hisel มาเยี่ยมโรงเรียนแพทย์หลายแห่งในโลก และมาเยี่ยมเมืองไทยด้วย ร.6 ทรงภูมิใจในโรงเรียนแพทย์ของพระองค์มากจึงตรัสถาม นพ. Hisel ด้วยความภาคภูมิใจว่า

ร.6. “What do you think of my medical school?”

Dr. Victor Hisel ตอบ “Your Majesty, I don’t want to talk about it”.

ร.6 ทรงคะยั้นคะยอให้ตอบเป็นการส่วนพระองค์ นพ. Hisel ตอบว่า “Your Majesty, your medical school is the worst in the world”

เหตุการณ์ครั้งนั้นจึงเป็นจุดหักเหที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านการศึกษาและสาธารณสุขในเมืองไทย, โดยเริ่มจากทรงตั้งราชแพทยาลัยก่อนและต่อมาเป็นมหาวิทยาลัยมหิดลที่ก้าวหน้ามากเช่นในปัจจุบัน, โดยมหาวิทยาลัยมหิดลพยายามจะเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ แต่มีพื้นฐานความเป็นมาที่แตกต่างจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดีต

มหาวิทยาลัยมหิดลเดิมถือคณะแพทยศาสตร์เป็นใหญ่ คือศิริราชเกิดก่อนมหาวิทยาลัยมหิดล, ดังนั้นคณบดีศิริราชจึงมักไม่ชอบอธิการบดีมหิดลทุกคนที่ผ่านมา, เช่น ในอดีต ศ.นพ.อุดม โปษกฤษณะ เป็นคณบดีศิริราชไม่ชอบ ศ.นพ.ชัชวาล โอสถานุเคราะห์ อธิการมหาวิทยาลัยมหิดล, หรือแม้แต่สมัย ศ.นพ.อรุณ เผ่าสวัสดิ์ เป็นคณบดีศิริราชก็ไม่ค่อยถูกกับศ.นพ.ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี อธิการมหาวิทยาลัยมหิดลขณะนั้นทั้งๆ ที่มาจากสถาบันเดียวกัน. การเป็นแพทย์ต้องมีความเป็นมนุษย์ด้วยและต้องมองสิ่งต่างๆ หรือมีจุดสำคัญถึงความเป็นสังคมด้วยจึงจะสมบูรณ์.

ปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหิดลต้องมีความภาคภูมิใจในตนเองแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง. ถ้าจะทำอะไร

ต้องเอาสังคมประเทศชาติเป็นตัวตั้ง, อย่าเอาตัวเองเป็นตัวตั้ง, มิเช่นนั้นจะคิดหรือทำอะไรได้น้อยและแคบ, เช่น ปัญหาประเทศชาติในปัจจุบันมีเรื่องวิกฤตพึ่งทลายทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนชาติ, แต่ในประเทศไทยเราดีที่ไม่เกิดจลาจล เพราะคนไทยมีทางออก. สังคมไทยมีข้อดีที่ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านต่างคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่สังคมจึงอยู่ได้, ผิดกับสังคมตะวันตกซึ่งถ้าเกิดปัญหาแบบนี้ก็คงจะมีการเกิดจลาจลเกิดขึ้นแน่นอน.

ปัญหาต่างๆ ของประเทศไทยเราที่เกิดวิกฤตต่างๆ เนื่องจากความอ่อนแอทางปัญญาคือ มหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยเราอ่อนแอทางปัญญา. มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบันก็มีปัญหาใหญ่ 3 อย่างที่สำคัญคือ

1. โครงสร้างทางราชการ ทำให้ความมอกลงทางด้านปัญญาหยุดชะงัก. ระบบราชการเป็นระบบควบคุมแต่ระบบการศึกษาเป็นเรื่องของความมอกลง. ดังนั้นจึงมีความขัดแย้งกัน. คนไทยเป็นคนเก่งและดี แต่ตัวระบบไปกันไม่ได้, ดังนั้นจึงเปรียบเหมือนกระถางแคบ ๆ ที่ใส่ต้นไม้, ดังนั้นต้นไม้จะต้องถูกบอนไซ. ข้าราชการส่วนใหญ่จึงขาดความรับผิดชอบ และขาด social accountability. ระบบราชการมีเรื่องวัฒนธรรมทางอำนาจมาก, แต่วัฒนธรรมความรู้มีน้อย. ดังนั้นจึงเล่นกันแต่เรื่องด้านอำนาจเป็นส่วนใหญ่, การสร้างความรู้มีน้อย. อาจารย์ในมหาวิทยาลัยมีน้อยที่จะเก่งทางด้านวิชาการและอาจารย์เหล่านั้นอาจไม่ได้รับความส่งเสริมเท่าที่ควร, เช่นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยบางคนไม่ชอบการทำวิจัยและยังแกล้งนักวิจัยด้วย, เพราะเกลียดและไม่ชอบการวิจัย, คิดว่าการสอนแค่นี้ก็เพียงพอ, ไม่จำเป็นต้องทำการวิจัย, ความคิดอันนี้ผิด, โดยปรกติการถกเถียงจะไม่ก่อให้เกิดคำตอบ, แต่เราต้องทำวิจัยจึงจะรู้. การวิจัยคือการสร้างองค์ความรู้ใหม่, อาจารย์ในคณะแพทยศาสตร์บางคนไม่ชอบการทำวิจัย, ทำให้ไม่รู้จักจึงทำให้เกิดการสูญเสียเงินทองอย่างมหาศาลกับประเทศชาติ. อาจารย์ประเภทนี้มีมากที่ไม่ทำวิจัยและคิดว่าคนทำวิจัยเป็นคนเห็นแก่ตัว และเป็นพวกแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาการเพื่อตนเอง.

2. ความพิการแต่กำเนิด เช่น จูฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มต้นจากหวังที่จะผลิตบัณฑิตเพื่อรับราชการเท่านั้นแต่ไม่ได้ขยายแนวการสอนหรือความคิดให้กว้างกว่านั้น ดังนั้นจึงไม่สามารถมองวิชาการในด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เลย

3. ขาดทักษะเชิงระบบ เหมือนคนตาบอดคลำช้าง เราเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เป็นเรื่องๆ หรือเป็นส่วนๆ เป็นเทคนิค แต่ไม่รู้ระบบ. ดังนั้นจึงไม่เห็นทิศทางนโยบายและจริยธรรม. ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยต่างๆ ในเมืองไทยจึงทำหน้าที่ชี้นำสังคมไม่ได้, เพราะไม่เห็นนโยบายหรือทิศทางแน่ชัด, เช่น health policy, health system. นักวิทยาศาสตร์ไทยจะต้องนำไปสู่ science policy ซึ่งเมืองไทยขณะนี้ยังไม่มีคนวางแผน, จึงทำให้ประเทศชาติสูญเสียเงินทอง และเสียหายอย่างมหาศาล. นาย Abdul Salam (ผู้ได้รับรางวัล Noble prize) เคยพูดว่าประเทศ third world จะไม่สามารถหลุดพ้นจากความเป็นทาสของประเทศทางตะวันตกได้เลย, ถ้าหากขาดการพัฒนาเรื่องพื้นฐานเกี่ยวกับทางนโยบายและการวางระบบที่ดี, กล่าวคือการขาด science policy. เราต้องอธิบายให้ประชาชนเข้าใจให้ได้, เราต้องวิจัยเรื่องเหล่านี้ให้เข้มแข็ง ได้แก่

1. Basic sciences.
2. Technology development.

3. Cultural mapping. ให้รู้ว่าคนไทยเราทำอะไรเก่งบ้างและมีอยู่ที่ใด. รัฐบาลอาจต้องการใช้เงินราว 10,000 ล้านบาทต่อปี, จึงจะทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นได้จากสภาวะปัจจุบันได้. แต่ถ้านำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมของสภาผู้แทนราษฎร โอกาสที่จะสำเร็จยาก, เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขาดคุณภาพและไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดเรื่องนี้.

อนาคต

ประเทศไทยเราต้องทำอะไรบ้างในปัจจุบัน เห็นว่ามี 3 เรื่องใหญ่ๆ คือ

1. หัวเรื่อง.
2. โครงสร้าง.
3. กระบวนการ.

หัวเรื่อง ต้องดูสังคมปัจจุบันซึ่งสังคมไทยเราเป็นสังคมแบบแยกส่วน, แต่ปัจจุบันทั่วโลกได้พัฒนาเป็น interconnected society และมี dynamicity สูงมากเช่น กรณีเงินออมที่ไหลออกจากประเทศไทย 500,000 ล้านบาท ในวันเดียวในเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2540 ปัจจุบันสังคมใหม่เป็น complexity มี self expressed criticality เช่น นาย Soros สามารถทำให้ทั่วโลกปั่นป่วนหรือเกิด chaos ได้ทั่วโลก. ปัจจุบันในโลกรู้เรื่อง physical economics ซึ่งเป็นเรื่องใหม่, ถ้าเราคิดไม่เป็นเราจะคิดแบบไสยศาสตร์มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเราอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ได้, ดังนั้นจึงเชื่อเรื่องดวง เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และจะพยายามจะหาที่ยึดทางจิตใจ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็น complex society ที่มีปัญหาใหญ่ๆ ประดังกันมากมาย, แต่วิธีการแก้ไขปัญหาเรายังคงใช้วิธีเป็นแบบเด็ก ๆ และยิ่งกว่านั้นในสังคมไทยเรายังมีปัญหาดัง ๆ ที่เปรียบเสมือนกับมีความพิการทางสมองอีกด้วย จึงทำการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไม่สำเร็จ.

Insecure นั่นคือคนที่ขาดความมั่นคงจึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายเช่น.

1. ไม่กล้าคิดเรื่องใหม่.
2. ไม่อยากให้คนรู้เรื่องของตัวเอง
3. อ้างระเบียบราชการเพื่อที่จะไม่ทำอะไรใหม่ๆ.

จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา 3 ด้านคือ

1. ขาดการสร้างสรรค์.
2. สุขภาพจิตแย่งลง.
3. Institutional fatigue.

เรื่องใหญ่ๆ ที่ประเทศไทยเราจำเป็นต้องรีบทำใน 10 ปีข้างหน้า และมหาวิทยาลัยมหิดลควรจะทำอะไรบ้างนั้นจะมี 7 หัวข้อใหญ่ ๆ เรื่อง.

1. สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ (Social reformation).
2. สร้างเศรษฐกิจพอเพียงของประชาคม (Self-sufficient community).
3. ปฏิรูปเศรษฐกิจการตลาดและการเงิน

(Economics reformation).

4. ปฏิรูปประบบรัฐ (Government reformation).
5. ปฏิรูปการศึกษา (Educational reformation).
6. ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม (Mass media reformation).
7. ปฏิรูปกฎหมาย (Law reformation).

ความอ่อนแอทางวิชาการในด้านต่างๆ ทำให้สังคมไทยเราอ่อนแอลงเรื่อย ๆ มหาวิทยาลัยมหิดลจะทำอะไรบ้าง, เราคงจะต้องเลือกทำ, แม้ว่าจะมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้ได้ทุกอย่าง, แต่สิ่งน่าทำที่สุดคือ.

1. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพราะเป็นเรื่องของส่วนรวมหรือเป็นของทุกคน ทุกสถาบัน และเป็นหัวใจของปัญหาในปัจจุบัน. สังคมไทยเรามีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันต่ำมาก. มนุษย์จะประเสริฐสุดเพราะการเรียนรู้. นอกจากการเรียนรู้ความจริงแล้วเรายังสามารถทำให้บรรลุสิ่งต่างๆ ได้มากมาย. ร่างกายคนเรามีจำนวนเซลล์ในสมองถึง 100,000 ล้านตัว, ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตลอดไป.

2. การบริหารจัดการแบบเป็นระบบ เช่น ระบบสุขภาพ (health system) อาทิเช่นค่าใช้จ่ายทางการแพทย์ในปัจจุบันมีมูลค่าราว 250,000 ล้านบาทต่อปีและจะเพิ่มขึ้น 16% ต่อปี, เพราะฉะนั้นเราจะต้องทำอะไรก็ตามเพื่อให้ระบบนี้ cost-effectiveness เราน่าจะนำเอา system perspective เข้ามาใช้, อย่างทั้งด้านเทคนิค เราจะต้องคิดแปลงและนำมาใช้.

3. ปรับโครงสร้างและวิธีคิด เรื่องนี้ต้องแก้ไขและดำเนินการโดยด่วน. การออกนอกกรอบราชการเป็นโอกาสและวิธีที่ดี, เพราะถ้ายังอยู่ในระบบราชการเราจะถูกบอณาไสความคิด, ทำให้โง่และหมดศักดิ์ศรี. ดังนั้นเราจะต้องออกนอกกรอบราชการ อย่าคิดแบบเด็กๆ หรือคิดแบบแยกส่วน, แต่เราต้องคิดแบบผู้ใหญ่. เราต้องมองทั้งประเทศแบบ totality เราต้องมีมติว่าการออกนอกกรอบนั้น, เราจะต้องมาเผชิญชะตากรรมร่วมกันจะไปสู่สิ่งที่ดีมีศักดิ์ศรี และมีศักยภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม.

4. กระบวนการดำเนินงาน ควรใช้นโยบาย “รวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ” เราก็จะสามารถทำอะไรได้สำเร็จทั้งสิ้นในโลกนี้, อันนี้เป็นหลักของวัชชีธรรมในพุทธศาสนา, ส่วนการคิดขอให้ใช้วิธีตามเชิงหลักของอิทัปปัตตยตา (เชิงเหตุผล).

วัชชีธรรมมีหลักใหญ่ 4 ประการคือ

1. หมั่นประชุมกันอยู่เนืองนิจ.
2. พร้อมเพรียงกันประชุม.
3. พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม.
4. พร้อมเพรียงกันคิดและทำ.

แม้กายเราจะต่างกัน แต่จิตเราเหมือนกัน, เราก็จะมีความสุขได้ยั่งยืนแบบ synchronicity ทำให้เกิด interactive learning through action และทำให้สามารถแก้ปัญหาเรื่องการขาดผู้นำ หรือการแตกร้างได้, เพราะมีระบบเป็นผู้สร้างผู้นำและสร้างกระบวนการทำงานร่วมกัน.

ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ยังหันเข้ามาหากันไม่เป็น, ทำงานร่วมกันไม่เป็น, จึงทำให้เกิดวิชาใหม่คือ “กระบวนการวิทยา” หรือ “Processiology” ซึ่งเป็นวิชาว่าด้วยกระบวนการให้คนเราเข้ามาร่วมกันคิดร่วมกัน ทำด้วยกัน. ผู้เขียนได้เคยเขียนไว้ในสารคดีราชว่ามหาวิทยาลัยมหิดลจะต้องสร้างคนกลุ่มหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นวิทยากร, คือสร้างคนเป็นวิทยากรก่อน หรือสร้างโรงเรียนผู้นำนั่นเอง.

สำหรับเทคนิคของการประชุมที่ดีคือต้องให้คนรักกัน, จึงจะเกิดความคิดสร้างสรรค์. มหาวิทยาลัยมหิดลอาจปรับเปลี่ยนหลักสูตร Mini MPA โดยเปลี่ยนเป็นหลักสูตรโรงเรียนผู้นำแทน.

Synchronicity ต้องดูตัวอย่างสัตว์เซลล์เดียว เช่นตัว amoeba เดิมเคยต่างเซลล์ต่างอยู่, แต่ถ้าเวลาเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นมาพวกเซลล์เหล่านี้จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มและช่วยกัน. สำหรับในสังคมไทยเราการถักทอทางสังคมจะทำให้เกิด social energy เพื่อประโยชน์ในการเผชิญหน้ากับปัญหาที่ยากได้.

ศ.เกษม อภิปรายเพิ่มเติม

1. การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยมหิดลต้องมีความเป็นเฉพาะตน (unique) ที่ไม่ต้องเหมือนกับที่สถาบันอื่นใด.

2. การออกนอกระบบเป็นสิ่งจำเป็นและหนีไม่พ้น, มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จะดีกว่านี้แน่และจะเป็นการยากมากที่จะพัฒนาแบบก้าวกระโดดถ้ามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังคงอยู่ได้ระบบราชการ, ซึ่งระบบราชการนี้ได้ฆ่าสติปัญญาและนักวิทยาศาสตร์ หรือคนดี ๆ ไปแล้วเป็นจำนวนมาก, เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยมหิดลจะต้องออกนอกระบบ, เพราะวาระบบราชการในปัจจุบันส่งผลต่อทั้งคนดีและคนชั่วได้เท่ากัน จึงไม่น่าจะเป็นระบบที่ดี.

3. Beurocratic mentality ในมหิดลยอมรับว่ามีมาก.

4. ลองคิดให้ดีเรื่องขยายวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยมหิดลออกไปอีกเรื่อยๆ เพราะว่าถ้าคิดไม่ดีจะทำให้การบริหารจัดการยากมาก และการกำกับดูแลจะเป็นปัญหาใหญ่เราคงต้องคิดให้รอบคอบก่อน.

5. ภาพพจน์ของมหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบันคนภายนอกมองว่าผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความยกย่องและตอบสนองต่อนักการเมืองมากเกินไป.

6. มีงานสำคัญที่คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหิดลจะต้องทำอีกมาก, เพราะถ้าหากมีการขยายวิทยาเขตที่จังหวัดอำนาจเจริญหรือนครสวรรค์ออกไปอีกและไม่ได้คิดให้ดีกว่าก่อน, อาจเกิดมีปัญหามากมายในอนาคต.

ศ.นพ.นิพนธ์ พวงวรินทร์

ผู้อำนวยการบรรยาย.